

Forumi Ekonomik i Grave
Ekonomski Forum Žena
Women's Economic Forum

Shifra pa ndikim: Përdorimi i të dhënave të ndara sipas gjinisë në Kosovë

Autor: Ernera Dushica

Në Kosovë, ndarja e të dhënave sipas gjinisë nuk është thjesht një kërkesë teknike ligjore, por ajo është një domosdoshmëri për ndërtimin e një shoqërie të drejtë dhe të barabartë. Që nga viti 2004, Ligji për Barazi Gjinore obligon institucionet që të integrojnë perspektivën gjinore në të gjitha fazat e procesit të politikëbërjes. Megjithatë, këto të dhëna mbeten të papërdorura, duke e kufizuar ndikimin e politikave publike në adresimin e nevojave të të gjithë qytetarëve pa dallim.

Të dhënat e ndara sipas gjinisë janë thelbësore për ndërtimin e politikave që adresojnë nevojat, interesat dhe prioritetet specifike të grave dhe burrave me sfond të ndryshëm. Kur të dhënat nuk reflektojnë dallimet gjinore, politikat shpeshherë bazohen në një qasje neutrale ndaj gjinisë që nuk marrin parasysh realitetet e ndryshme me të cilat përballen burrat, gratë, vajzat dhe djemtë.

Edhe pse Ligji për Barazi Gjinore parasheh ndëshkime për institucionet publike të cilat nuk mbledhin, përpunojnë dhe dorëzojnë në Agjencinë e Statistikave të Kosovës (ASK) të dhënat e ndara, sipas gjinisë, deri sot nuk është evidentuar ndonjë ankesë apo padi administrative për këtë çështje. Kjo gjendje ka pasoja serioze për qeverisjen dhe përpjekjet për të ndërtuar një shoqëri më të drejtë dhe më të barabartë për të gjithë.

Pa të dhënat e detajuara mbi përvojat gjinore, është e vështirë të identifikohen dhe adresohen pabarazitë në fusha si shëndetësia e punësimi apo edhe sa i përket përfaqësimit publik. Mungesa e të dhënave mbi sfidat specifike të grave në qasjen në kujdesin shëndetësor riprodhues dhe në shëndetin mendor, ose mbi normat e larta të vdekshmërisë nga sëmundjet kardiovaskulare te burrat, bën që këto çështje të mos adresohen si duhet. Një shembull tjetër i rëndësishëm i këtyre të dhënave është hendeku gjinor në punësim. Në Kosovë, ku rreth 75 për qind e grave në Kosovë nuk janë pjesë e tregut të punës (sipas të dhënave të ASK-së), mospërdorimi i të dhënave të ndara sipas gjinisë e vështirëson matjen e ndikimit të politikave ekonomike. Për më tepër, mungesa e të dhënave mbi shpërndarjen gjinore të pagave dhe kushtet e punës e bën pothuajse të pamundur zbatimin e strategjive për të adresuar pabarazitë.

Të dhënat e publikuara sipas gjinisë shërbejnë si tregues matës për transparencën e institucioneve për sa i përket përpjekjeve drejt avancimit të barazisë gjinore. Kosova vazhdon të mos ketë një indeks të barazisë gjinore, një mekanizëm kyç për harmonizimin e politikave kombëtare me standardet e Bashkimit Evropian. Një indeks i tillë do të siguronte matjen e përparimit në fusha prioritare, si mbyllja e hendekut gjinor në punësim dhe paga, përfaqësimi i grave në vendimmarrje, balancimi i jetës profesionale dhe familjare, si dhe adresimi i dhunës dhe stereotipave gjinorë.

Mbledhja e të dhënave të ndara sipas gjinisë hasë pengesa të shumta si pasojë e mungesës së kapaciteteve institucionale dhe një qasjeje institucionale e cila nuk ka barazinë gjinore si prioritet. Mbledhja, përpunimi, publikimi dhe përdorimi i të dhënave të ndara sipas gjinisë në krijim të politikave mbetet shpesh në vullnetin e zyrtarëve publikë. Ndërkohë, të dhënat që mblidhen për qëllime zyrtare, shpeshherë nuk përdoren për të informuar proceset e politikëbërjes dhe mbeten një formalitet burokratik që nuk ndikon në ndryshimin real. Shpesh të dhënat gjinore mblidhen vetëm për të përmbushur kërkesat formale të donatorëve ose organizatave ndërkombëtare, pa një qëllim të qartë për t'i përdorur ato për ndryshim real.

Por, a përfitojnë të gjithë njësoj nga ndarja e fondeve publike?

Mungesa e të dhënave të ndara sipas gjinisë, është e dukshme edhe në dokumentet buxhetore të institucioneve publike. Buxheti i aprovuar për vitin 2025 nuk përfshin asnjë informatë mbi masat dhe ndikimin e politikave që synojnë avancimin e barazisë gjinore apo mbi pasqyrën e prioriteteve të qeverisë për përmirësimin e barazisë gjinore.

Zakonisht, të dhënat e vetme të cilat ndahen sipas gjinisë dhe publikohen në ueb-faqet e disa organizatave buxhetore, janë të dhënat të cilat dërgohen me kërkesat për buxhet si pjesë e shtojcës për Buxhetimin e Përgjegjshëm Gjinor (BPGj). Kjo shtojcë që përfshin të dhëna mbi ndarjen gjinore të të punësuarve, nivelet e pagave dhe ndarjen e subvencioneve dhe transfereve, sipas Institutit GAP, është publikuar nga vetëm 32 për qind e komunave për vitin 2024, ndërsa në nivel qendror asnjë institucion nuk e ka bërë këtë praktikë publike. Këto nuk mjaftojnë për të institucionalizuar buxhetimin e përgjegjshëm gjinor i cili do të duhej të bazohej në një analizë gjinore të nevojave dhe ndikimit.

Kosova ka nevojë urgjente të trajtojë këtë problematikë. Mbledhja, publikimi dhe përdorimi i të dhënave të ndara sipas gjinisë, nuk duhet të shihet si një formalitet administrativ, por si një domosdoshmëri për ndërtimin e politikave që adresojnë nevojat e të gjithë qytetarëve në mënyrë të barabartë. Kosova ka një mundësi të ndërtojë një të ardhme ku barazia gjinore nuk mbetet vetëm një premtim, por një realitet i prekshëm dhe gjithëpërfshirës.

Autorja është hulumtuese në Institutin GAP

Projekti “Më Shumë Zgjedhje përmes Politikave Miqësore për Familjen” zbatohet nga Instituti Riinvest – Forumi Ekonomik i Grave, i mbështetur nga Fondi i Kombeve të Bashkuara për Popullsinë (UNFPA) dhe financuar nga Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA).